

UOT 338.48

TURİZM SEKTORUNUN İQTİSADI TƏSİRİNİN MAKRO SƏVİYYƏDƏ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Əsgər YARMƏMMƏDOV*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 10 fevral 2025; çapa qəbul edilmişdir: 2 may 2025; online-da çap edilmişdir: 25 iyun 2025.

Received: 10th of February, 2025; accepted: 2th of May, 2025; published online: 25th of June, 2025.

Açar sözlər: *turizm, makroiqtisadiyyat, təkmilləşdirmə, dövlət nəzarəti*

Giriş

Turizm sektoru iqtisadi inkişafın mühüm amillərindən biri olaraq, makroiqtisadi göstəricilərə təsiri baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu sektorun iqtisadiyyatdakı rolu istər daxili məhsulun həcmi, istər iş yerlərinin yaradılması, istərsə də xarici valyutanın ölkəyə daxil olması ilə ölçülür. Turizm, həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün strateji sahələrdən biridir, çünki bu sahə iqtisadi şaxələndirmə və regional inkişaf baxımından böyük potensiala malikdir. Makroiqtisadi göstəricilər çərçivəsində turizmin təsiri əsasən ÜDM-dəki payı, ticarət balansına təsiri və dövlət büdcəsinə gəlirləri ilə əlaqəli şəkildə təhlil olunur. Həmçinin bu sektor əmək bazarında yüksək təsir gücünə malikdir, çünki turizm fəaliyyəti otelçilik, nəqliyyat, iaşə və xidmət sahələrində geniş iş imkanları yaradır. Bundan əlavə, turizmin inkişafı regional qeyri-bərabərliyin azaldılmasına kömək edir, çünki o, kənd yerlərində iqtisadi aktivliyi stimullaşdırır.

Turizm sektorunun analizi yalnız iqtisadi göstəricilərlə məhdudlaşmır; həmçinin sosial və ekoloji aspektlər də diqqətə alınır. Qlobal pandemiyalar, siyasi sabitlik və ekoloji dəyişikliklər kimi amillər bu sektorda qeyri-müəyyənliklər yarada bilər. Bu səbəbdən turizm siyasəti və strategiyalarının effektivliyi, sektorun davamlı inkişafı və iqtisadi sabitlik üçün həlledici rol oynayır.

1. Turizm sektorunun ÜDM və iqtisadi inkişafa təsiri

Turizm sektoru bir çox ölkələrdə Ümumi Daxili Məhsulun (ÜDM) əhəmiyyətli bir hissəsini təşkil edərək iqtisadi inkişafın əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri kimi çıxış edir. Bu sektor istehlakın artımına, sərmayələrin cəlbinə və iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə təsir göstərməklə ÜDM-də mühüm rol oynayır. Xüsusilə xarici turistlərin xərcləri iqtisadi dövriyyəni artırır və yerli istehsalçıları stimullaşdırır. Turizm sənayesindəki artım birbaşa və dolaylı yollarla iqtisadi inkişafa təkan verir. Turizmin ÜDM-dəki payı ölkənin iqtisadi inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq dəyişir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bu göstərici yüksək iqtisadi müxtəlifliyə görə daha sabit olsa da, inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün turizm gəlirləri iqtisadi artımın əsas mənbələrindən biri hesab olunur. Məsələn, turizm fəaliyyəti daxili bazarlarda istehlakın artmasına, kiçik və orta

* magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti
e-mail: yarmemmedov.e@gmail.com

<https://doi.org/10.30546/25194011.2025.14.2.284>

sahibkarlığın inkişafına şərait yaradır. Bundan əlavə, turizm sektorunun inkişafı digər sektorların, məsələn, nəqliyyat, infrastruktur, xidmət və ticarətin də inkişafına səbəb olur (5, s.369).

Turizm sektoru sərmayə qoyuluşunun cəlbi baxımından da əhəmiyyətlidir. Yeni otellərin, istirahət mərkəzlərinin və infrastruktur obyektlərinin tikintisi daxili və xarici investisiyaları təşviq edir. Belə sərmayələr yalnız qısamüddətli iqtisadi təsirlər yaratmır, həm də uzunmüddətli iqtisadi sabitliyə zəmin yaradır. Eyni zamanda, turizm inkişaf etmiş regionlardan daha az inkişaf etmiş bölgələrə sərmayənin yönəldilməsinə şərait yaradır ki, bu da iqtisadi balansın təmin olunmasına yardım edir. Turizm sektorunun iqtisadi inkişafdakı rolunun digər bir mühüm tərəfi beynəlxalq ticarət balansına təsiridir. Xarici turistlərin xərcləri ölkəyə xarici valyuta axını gətirir, bu isə ticarət balansının sabitləşdirilməsi və valyuta ehtiyatlarının artırılması baxımından mühüm rol oynayır. Turizmin inkişafı həm də yerli əhalinin iqtisadi rifahını artırır, çünki gəlir səviyyəsinin yüksəlməsi nəticəsində yaşayış standartları yaxşılaşır.

2. Turizmin əmək bazarına təsiri və məşğulluq imkanları

Turizm sektoru əmək bazarında mühüm rol oynayaraq, birbaşa və dolaylı yollarla geniş iş imkanları yaradır. Bu sahədəki fəaliyyətlər otelçilik, nəqliyyat, restoran və xidmət sektorlarında iş yerləri təmin edir. Bundan əlavə, turizmin inkişafı kiçik və orta sahibkarlığın genişlənməsinə dəstək verir ki, bu da yerli icmalarda iş imkanlarının artırılmasına səbəb olur. Xüsusilə turistik bölgələrdə turizm sektorunun fəaliyyəti sayəsində əmək bazarının dinamikliyi artır. Turizm sektoru çox vaxt aşağı ixtisas tələb edən iş yerləri ilə yanaşı, yüksək ixtisas tələb edən iş imkanları da yaradır. Məsələn, bələdçilər, menecerlər, marketinq mütəxəssisləri və beynəlxalq səviyyədə işləyə bilən mütəxəssislər turizm sənayesində xüsusi tələb görürlər. Bu isə müxtəlif təhsil səviyyəsinə malik insanların məşğulluğunu təmin edir. Bundan əlavə, turizm sektoru həm qadınlar, həm də gənclər üçün məşğulluq imkanları baxımından əlverişlidir, çünki xidmət sektoru əksər hallarda sosial bacarıqlara əsaslanır və gender bərabərliyi üçün daha açıqdır (2, s.33).

Turizmin regional məşğulluq səviyyəsinə də xüsusi təsiri var. Kənd yerlərində turizmin inkişafı həmin bölgələrdə iqtisadi aktivliyi artıraraq işsizliyin azalmasına səbəb olur. Ənənəvi turizm məkanlarından kənardə yerləşən kənd yerlərində turistik obyektlərin yaradılması regionlararası iqtisadi bərabərsizliyi azaldır. Həmçinin turizm sektorunda fəaliyyət göstərən mikro və kiçik bizneslər bu yerlərdə gəlir mənbəyinə çevrilir. Turizm sektorunun mövsümi xarakteri məşğulluq məsələlərində bəzi çətinliklər yarada bilər. Əksər turizm bölgələrində iş yerlərinin sayı ilin müəyyən mövsümlərində artır, lakin digər dövrlərdə azalır. Mövsümi iş yerlərinin təsiri xüsusilə gənclər və müvəqqəti iş axtaranlar üçün əhəmiyyətli olsa da, uzunmüddətli məşğulluq təminatı üçün əlavə strategiyalar tələb olunur. Davamlı turizm layihələrinin tətbiqi bu problemin həllində mühüm rol oynaya bilər (3, s.36).

Turizm sektoru global miqyasda milyonlarla insanı işlə təmin edən mühüm iqtisadi sahələrdən biridir. Bu sektorun əmək bazarına təsiri həm birbaşa, həm dolaylı, həm də induksiyaedici yollarla özünü göstərir. Birbaşa təsirə mehmanxana, restoran, nəqliyyat və bələdçilik kimi sahələrdə çalışan işçilər daxildir. Dolaylı təsir isə turizmə bağlı sənaye və xidmət sahələrində yeni iş yerlərinin açılması ilə müşahidə olunur.

Turizmin inkişaf etdiyi ölkələrdə məşğulluq imkanları əhəmiyyətli dərəcədə artır. Xüsusilə, kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün yeni biznes imkanları yaranır. Məsələn, yerli əhali üçün turistik xatirə əşyalarının hazırlanması, milli mətbəxə aid restoranların açılması və tur bələdçiliyi kimi fəaliyyət sahələri geniş yayılmışdır. Bu, həm də qeyri-formal məşğulluğun artmasına səbəb ola bilər, çünki bir çox insan fərdi şəkildə turizm sahəsində fəaliyyət göstərir.

Turizm sektoru aşağı ixtisaslı işçilər üçün də mühüm məşğulluq imkanları yaradır. Xüsusilə, mehmanxana və restoran sektorunda çalışan işçilər üçün ixtisas tələb etməyən iş yerləri mövcuddur. Bu, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə əhalinin yoxsul təbəqəsi üçün mühüm gəlir mənbəyi rolunu oynayır. Eyni zamanda, turizm sahəsində peşəkar bilik və bacarıqlara malik işçilər üçün də yüksək ixtisas tələb edən və yaxşı maaşlı vəzifələr mövcuddur.

Sektorun mövsümi xarakteri isə məşğulluqla bağlı bəzi problemlər yaradır. Mövsümi iş yerlərinin çoxluğu bir tərəfdən qısa müddətli məşğulluq imkanları yaratsa da, uzunmüddətli stabil iş yerlərinin az olması işçilərin sosial təminatına mənfi təsir göstərə bilər. Bu səbəbdən, bir çox ölkələr ilboyu turizmi inkişaf etdirmək üçün strategiyalar hazırlayır və müxtəlif festivallar, idman tədbirləri və konfranslar təşkil edirlər.

Turizmin əmək bazarına təsiri regionlar üzrə qeyri-bərabər paylana bilər. Xüsusilə, turizmə bağlı infrastrukturun inkişaf etdiyi şəhərlər və sahil zonalarında iş yerləri daha çox yaranır, lakin daxili bölgələrdə bu təsir daha zəif olur. Bu problemi həll etmək üçün dövlətlər kənd və ekoturizmə investisiyalar ayıraraq, turizmin regionlar üzrə balanslı inkişafına çalışırlar.

Daha bir vacib məqam turizmdə qadın və gənclərin məşğulluq imkanlarının geniş olmasıdır. Ümumdünya Turizm Təşkilatının məlumatlarına görə, turizm sektorunda çalışan işçilərin əhəmiyyətli hissəsini qadınlar və gənclər təşkil edir. Xüsusilə qadın sahibkarlığının inkişafı üçün turizm sektoru əlverişli imkanlar yaradır və gender bərabərliyinin təmin edilməsinə töhfə verir.

Turizmin əmək bazarına təsiri təkcə iş yerlərinin sayının artması ilə deyil, həm də insan kapitalının inkişafı ilə bağlıdır. Bu sektorun inkişafı peşəkar təlim və təhsil imkanlarını artırır. Məsələn, turizm və qonaqpərvərlik üzrə kurslar və universitet proqramları insanların yeni bacarıqlar əldə etməsinə və karyera qurmasına kömək edir. Eyni zamanda, beynəlxalq turizm sektorunda çalışanlar üçün xarici dillərin öyrənilməsi və interkultural ünsiyyət bacarıqları mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Ümumilikdə, turizm sektoru global əmək bazarına böyük təsir göstərən və məşğulluq imkanlarını artıran bir sahədir. Onun davamlı inkişafı üçün dövlət və özəl sektor arasında əməkdaşlıq vacibdir. Dövlətin düzgün turizm siyasəti və peşə təhsili proqramlarının gücləndirilməsi bu sahədə işçilərin ixtisas səviyyəsini artıraraq, sektorda daha stabil və uzunmüddətli iş yerlərinin yaradılmasına şərait yarada bilər.

3. Turizmin ticarət balansına və xarici valyuta axınına təsiri

Turizm sektoru beynəlxalq iqtisadi əlaqələrdə mühüm rol oynayaraq ticarət balansına əhəmiyyətli təsir göstərir. Xarici turistlərin ölkəyə səfərləri zamanı həyata keçirdikləri xərclər yerli iqtisadiyyat üçün xarici valyuta axını yaradır. Bu valyuta axını ölkənin ticarət balansının sabitləşdirilməsi və valyuta ehtiyatlarının artırılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Turizmdən gələn valyuta, idxal-ixrac əməliyyatlarında yaranan mənfi balans kompensasiya edə bilər. Turizmin xarici valyuta axını yaratma qabiliyyəti xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün böyük üstünlükdür. Bu ölkələrdə turizm, iqtisadiyyatın digər sahələrindən fərqli olaraq, xarici investisiyalar olmadan belə tez bir zamanda gəlir gətirə bilər. Turizm sektorunda gələn valyutanın böyük hissəsi daxili iqtisadiyyatda dövr edir ki, bu da yerli bazarların və bizneslərin inkişafını dəstəkləyir. Xüsusilə otelçilik, nəqliyyat və iaşə sektorları bundan birbaşa fayda görür (1, s.1059).

Eyni zamanda, turizmin ticarət balansına təsiri yalnız müsbət aspektlərlə məhdudlaşmır. Məsələn, turistlərin tələbatını qarşılamaq üçün müəyyən məhsul və xidmətlərin idxalı zəruri olur. Bu isə idxalın artmasına səbəb olaraq ticarət balansında əlavə yük yarada bilər. Bununla belə, yerli istehsal və xidmətlərin inkişafı üçün əlverişli şərait

yaradılsa, bu problem minimuma endirilə bilər. Turizm fəaliyyətinin genişlənməsi və xarici turistlərin sayının artması, təkcə valyuta axını ilə deyil, həm də ölkənin beynəlxalq imicinin güclənməsi ilə nəticələnir. Bu, gələcəkdə daha çox turistin cəlb edilməsinə və daha çox valyutanın daxil olmasına şərait yaradır. Bundan əlavə, ölkəyə gələn turistlərin mədəniyyətlərarası əlaqələri genişləndirməsi iqtisadiyyatla yanaşı, sosial sahələrə də müsbət təsir göstərir (4, s.529).

4. Turizm sektorunda sosial və ekoloji təsirlərin analizi

Turizm sektoru sosial inkişafın mühüm hərəkətverici qüvvələrindən biri kimi çıxış edir, lakin bu inkişaf müəyyən problemlər və çətinliklərlə də müşayiət olunur. Sosial təsirlər baxımından turizm, mədəniyyətlərarası dialoqu stimullaşdırır, fərqli xalqlar və icmalar arasında anlayış və əməkdaşlıq yaradır. Bundan əlavə, turizm fəaliyyətləri yerli icmalar üçün yeni sosial-iqtisadi imkanlar təqdim edir. Bu xüsusilə kənd və ucqar ərazilərdə yaşayan əhali üçün həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Turizmin sosial təsirləri bəzən mənfi nəticələr də doğura bilər. Turistlərin çoxluğu yerli mədəniyyətlərin kommersionlaşdırılmasına və ənənələrin itirilməsinə səbəb ola bilər. Eyni zamanda, turizm bölgələrində yerli əhalinin həyat şəraitinə mənfi təsir göstərən sıxlıq, qiymət artımı və sosial gərginlik müşahidə edilə bilər. Bu problemlərin qarşısını almaq üçün turizm fəaliyyəti planlı və yerli icmaların maraqları nəzərə alınaraq həyata keçirilməlidir.

Ekoloji təsirlər baxımından turizm sektoru həm müsbət, həm də mənfi təsirlərə malikdir. Müsbət tərəfdən, turizm təbii resursların və mədəni irsin qorunmasına dəstək verə bilər. Məsələn, ekoturizm layihələri və milli parkların yaradılması təbiətin qorunmasına xidmət edir. Lakin turizm fəaliyyəti düzgün idarə olunmadıqda, ətraf mühitə ciddi ziyan vurula bilər. Bu, təbii resursların həddindən artıq istifadəsi, tullantıların artması və ekosistemlərin pozulması ilə nəticələnə bilər. Ekoloji problemlərin aradan qaldırılması üçün davamlı turizm strategiyalarının tətbiqi vacibdir. Davamlı turizm yanaşmaları təbiətə minimal ziyan vuraraq həm yerli icmaların rifahını təmin etməyə, həm də turistlərin mədəni və təbii irsdən faydalanmasına imkan yaradır. Bu yanaşmalar, məsələn, bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə, tullantıların idarə edilməsi və ekoloji maarifləndirmə ilə həyata keçirilə bilər.

Turizm sektoru dünya iqtisadiyyatının əsas sahələrindən biri hesab olunur və qlobal ÜDM-in əhəmiyyətli bir hissəsini təşkil edir. Ölkələrin iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayan bu sahə, həm daxili, həm də xarici bazarlardan gəlir axınını artıraraq dövlət büdcəsinə töhfə verir. Xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə turizm valyuta axınının əsas mənbələrindən biri hesab olunur və xarici ticarət balansının tarazlaşdırılmasına kömək edir. Makroiqtisadi səviyyədə turizmin ən mühüm təsirlərindən biri məşğulluğun artmasına şərait yaratmasıdır. Turizm sənayesi birbaşa və dolaylı yolla milyonlarla insana iş yeri təmin edir. Otellər, restoranlar, nəqliyyat xidməti, əyləncə və mədəniyyət müəssisələri kimi müxtəlif sektorlarda yeni iş imkanlarının yaradılması sosial rifahın yüksəlməsinə səbəb olur. Xüsusilə turizmdən yüksək asılı olan ölkələrdə iqtisadi sabitlik üçün vacibdir.

Turizm həmçinin investisiya axınlarını stimullaşdıraraq, infrastrukturun inkişafına töhfə verir. Yeni otellərin, yolların, hava limanlarının və ictimai nəqliyyat sistemlərinin qurulması həm daxili, həm də xarici investorlar üçün cəlbedici imkanlar yaradır. Dövlətin bu sahəyə yönəltdiyi investisiyalar, eyni zamanda, turizmdən kənar sahələrin də inkişafına təkan verir və ümumi iqtisadiyyatda müsbət dəyişikliklərə səbəb olur. Turizm sektorunun fiskal təsiri də əhəmiyyətlidir. Turistlərdən toplanan vergilər dövlət büdcəsinin güclənməsinə və sosial proqramların maliyyələşdirilməsinə yardım edir. ƏDV, mehmanxana vergisi, aviaşirkət rüsumları və digər ödənişlər büdcə gəlirlərini ar-

tıraraq, dövlətin makroiqtisadi siyasətində mühüm rol oynayır. Xüsusilə vergi sisteminin optimallaşdırılması turizmin daha səmərəli şəkildə iqtisadi inkişafa xidmət etməsinə kömək edir.

Turizmin regional inkişaf üzərində də böyük təsiri var. Kənd və ucqar bölgələrdə turizm fəaliyyətlərinin inkişaf etdirilməsi həmin ərazilərdə iqtisadi aktivliyi artırır və əhalinin həyat səviyyəsini yüksəldir. Ekoturizm, aqroturizm və mədəni turizm kimi alternativ turizm növləri regionların iqtisadi diversifikasiyasına və dayanıqlı inkişafa töhfə verir. Turizmin iqtisadi təsiri yalnız müsbət nəticələrlə məhdudlaşmır. Sektorda mövsümi dalğalanmalar işsizlik səviyyəsinə təsir edə bilər və bəzi bölgələrdə iqtisadi asılılıq yarada bilər. Bundan başqa, turizmin ətraf mühitə və yerli resurslara yük olması, ekosistemin balansının pozulmasına səbəb ola bilər. Bu problemlərin həlli üçün dayanıqlı turizm strategiyalarının hazırlanması vacibdir. Pandemiya kimi global böhranlar turizm sektorunun iqtisadi təsirini daha da mürəkkəbləşdirir. 2020-ci ildə COVID-19 pandemiyası nəticəsində turizm sektoru kəskin eniş yaşadı və bu, bir çox ölkənin ÜDM-inin azalmasına səbəb oldu. Bu cür böhranlar turizmə əsaslanan iqtisadiyyatların davamlılıq strategiyalarına ehtiyac duyduğunu göstərir. Turizm sektorunun makroiqtisadi təsiri çoxşaxəlidir və həm iqtisadi artıma, həm də sosial rifaha əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Lakin sektorun dayanıqlı inkişafı üçün dövlət siyasətləri və özəl sektor təşəbbüsləri arasında balansın qorunması vacibdir. Düzgün planlaşdırılmış turizm strategiyaları ölkə iqtisadiyyatının güclənməsinə və uzunmüddətli inkişafına töhfə verə bilər.

Nəticə

Turizm sektoru iqtisadiyyatın mühüm tərkib hissəsi olaraq ÜDM-in artırılmasına, əmək bazarında məşğulluğun təmin edilməsinə və ticarət balansının yaxşılaşdırılmasına əhəmiyyətli təsir göstərir. Bu sahə, həm yüksək ixtisaslı, həm də aşağı ixtisaslı işçilər üçün iş imkanları yaradaraq sosial rifahın yüksəlməsinə şərait yaradır. Xarici valyutanın ölkəyə daxil olması və yerli iqtisadiyyatın stimullaşdırılması turizmin əsas üstünlüklərindəndir. Eyni zamanda, turizm sektoru regional iqtisadi bərabərsizliyin azaldılması və inkişafın balanslaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Lakin turizmin sosial və ekoloji təsirləri diqqətlə nəzərə alınmalıdır. Yerli icmaların mədəni irsi və sosial həyatı qorunmalı, turistlərin yaratdığı sıxlıq və təzyiq minimuma endirilməlidir. Ətraf mühitin qorunması və təbii resursların səmərəli idarə olunması, turizmin ekoloji davamlılığını təmin etmək üçün əsas şərtlərdir. Bu sahədə davamlı turizm yanaşmalarının tətbiqi, təbii irsi qorumaqla yanaşı, turizm fəaliyyətindən həm yerli icmaların, həm də turistlərin faydalanmasını təmin edəcək.

Sonda qeyd etmək olar ki, turizm sektorunun inkişafı üçün strateji planlaşdırma və dövlət dəstəyi vacibdir. Davamlı və balanslaşdırılmış inkişaf yanaşmaları tətbiq olunmaqla, bu sahə iqtisadi, sosial və ekoloji problemlərin həllində güclü vasitəyə çevrilə bilər. Turizm yalnız iqtisadi inkişafın deyil, həm də cəmiyyətlərin sosial rifahının və təbii irsin qorunmasının əsas amillərindən biri kimi çıxış edə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Andereck K., Valentine K.M., Knopf R., Christine V. Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts // *Annals of Tourism Research*, 2015, 32(4), p.1056-1076.
2. Frant C., Frant C. An Overview on the Negative Impacts of Tourism // *Journal of Tourism-Studies and Research in Tourism*, 2016, p.32-37.
3. García F.A., Vázquez A.B., Macías R.C. Residents' Attitudes towards the Impacts of Tourism // *Tourism Management Perspectives*, 2015, № 1 (13), p.33-40.

4. Wan Ko D., Stewart W. A Structural Equation Model of Residents' Attitudes for Tourism Development // *Tourism Management*, 2012, 23(5), p.521-530.
5. Yoon Y., Gursoy D., Chen J. Validating a Tourism Development Theory with Structural Equation Modeling // *Tourism Management*, 2021, 4 (22), p.363-372.

Резюме

Аскер Ярмамедов

Оценка экономического воздействия туристического сектора на макроуровне

Сектор туризма также способствует защите и популяризации культурного наследия и исторических памятников стран. Чтобы привлечь интерес туристов, государственный и частный сектор инвестируют в реставрацию объектов культуры, организацию музеев и выставок. Этот процесс увеличивает культурные знания местного населения, а также обеспечивает признание национальных ценностей на международном уровне. Кроме того, туристический сектор способствует развитию местных ремесел и малого бизнеса, поскольку туристам предлагаются сувениры, продукция местного производства и произведения искусства. Это, в свою очередь, приводит к усилению малого и среднего бизнеса. Туризм стимулирует социальное и региональное развитие. Развитие туризма, особенно в сельских и отдаленных районах, вносит важный вклад в социально-экономическое развитие этих регионов. Благодаря альтернативным видам туризма, таким как экотуризм, агротуризм и культурный туризм, создаются новые возможности трудоустройства для людей, живущих в этих районах, и реализуются инфраструктурные проекты. В результате давление урбанизации снизится, межрегиональные экономические диспропорции будут частично ликвидированы. Развитие туризма также укрепляет международное сотрудничество и экономические отношения между странами, поскольку различные страны реализуют совместные проекты и инициативы, такие как упрощение визового режима, для увеличения потока туризма.

Туризм также стимулирует технологическое развитие и инновации. Интеграция цифровой трансформации и искусственного интеллекта в туристический сектор создает новые возможности для удобства туристов. Например, системы онлайн-бронирования, цифровые путеводители и интеллектуальные туристические приложения предлагают туристам более простые и эффективные услуги. Кроме того, развитие туристических объектов в более современной и экологически устойчивой форме в рамках концепции «умного города» положительно влияет на экономическую и социальную структуру городов. В то же время туристический сектор также служит важной платформой для развития местных стартапов, поскольку новые услуги и технологические решения повышают конкурентоспособность туристической отрасли.

Ключевые слова: *туризм, макроэкономика, развитие, государственный контроль.*

Summary

Asgar Yarmammadov

Macro-level Assessment of the Economic Impact of the Tourism Sector

The tourism sector also contributes to the preservation and promotion of the cultural heritage and historical monuments of countries. In order to attract the interest of tourists, the state and private sectors invest in the restoration of cultural objects, the organization of museums and exhibitions. This process both increases the cultural knowledge of the local population and allows for the international recognition of national values. In addition, the tourism sector gives impetus to the development of local crafts and small businesses, as tourists are offered souvenirs, locally produced products and works of art. This, in turn, leads to the strengthening of small and medium-sized businesses. Tourism stimulates social and regional development. Promoting tourism, especially in rural and remote areas, makes a significant contribution to the socio-economic development of these regions. Thanks to alternative types of tourism such as ecotourism, agrotourism and cultural tourism, new job opportunities are created for people living in these areas and infrastructure projects are implemented. As a result, the pressure of urbanization is reduced, and interregional economic inequalities are partially eliminated. The development of tourism also strengthens international cooperation and economic relations between countries, as various states implement joint projects and initiatives such as visa simplification to increase tourism flows.

Tourism also stimulates technological development and the application of innovations. Digital transformation and the integration of artificial intelligence into the tourism sector create new opportunities for the convenience of tourists. For example, online booking systems, digital guides and smart tourism applications offer tourists easier and more efficient services. In addition, the development of tourism facilities in a more modern and environmentally sustainable way within the framework of the “smart city” concept has a positive impact on the economic and social structure of cities. At the same time, the tourism sector also plays the role of an important platform for the development of local startups, as new services and technological solutions increase the competitiveness of the tourism industry.

Key words: *tourism, macroeconomics, improvement, state control*

Redaksiya heyətinin üzvü i.e.d., prof. Məmmədov Elşad Yaqub oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.